

کتابخانه دیجیتالی: سیستم، سازمان، یا نهاد؟

حمیدرضا مختاری اسکی

دانشجوی دکتری علم اطلاعات و دانش‌شناسی

mokhtari@students.irandoc.ac.ir



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science
and Technology



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science

and Technology

فهرست مطالب

- نگاهی به تاریخچه کتابخانه در گذر زمان؛
- بررسی مفاهیم های سیستم، سازمان و نهاد؛
- معرفی مدل های چستی کتابخانه دیجیتالی: DLF، DELOS، و 5S؛
- تحلیل مدل های چستی کتابخانه دیجیتالی از منظر مفاهیم سیستم، سازمان و نهاد؛



نهاد کتابخانه

کتابخانه نهادی اجتماعی است که در طی گذر زمان به فراخور نیازهای مردمان دگرذیسی یافته و در طی هزاران سال خود را حفظ کرده است.



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science

and Technology

نگاهی به تاریخچه کتابخانه در گذر زمان؛

- عهد پيشا - دیجیتالی
- عهد پسا - دیجیتالی
- از تخیل تا علم؛ از علم تا فناوری
- دهه ۱۹۹۰ و بنیاد ملی علوم آمریکا
- طرح تکفا: آغازی نافرجام
- کتابخانه دیجیتالی در ایران: تبلیغات یا خدمات



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science
and Technology

بررسی مفاهیم‌های سیستم، سازمان و نهاد؛

- مفهوم سیستم:

- سازمان:

- نهادها از عناصر مقرراتی، هنجاری، و فرهنگی - شناختی تشکیل می‌شوند که به همراه فعالیت‌ها و منابع دیگر، ثبات و معنا را به زندگی اجتماعی می‌بخشند.



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science

and Technology

معرفی مدل‌های چستی کتابخانه دیجیتالی: DELOS، DLF و ؛

- "کتابخانه‌های دیجیتالی نهادهایی اند که منابع، از جمله نیروی متخصص را برای مجموعه‌سازی، سازماندهی، دسترس‌پذیری، تفسیر، توزیع، نگهداری و تضمین ماندگاری مجموعه‌های آثار دیجیتالی در طی زمان به گونه‌ای تامین می‌کنند که به صورت اقتصادی و فوری در دسترس جامعه یا جوامع مشخص قرار گیرند" ([Waters 1998](#)).



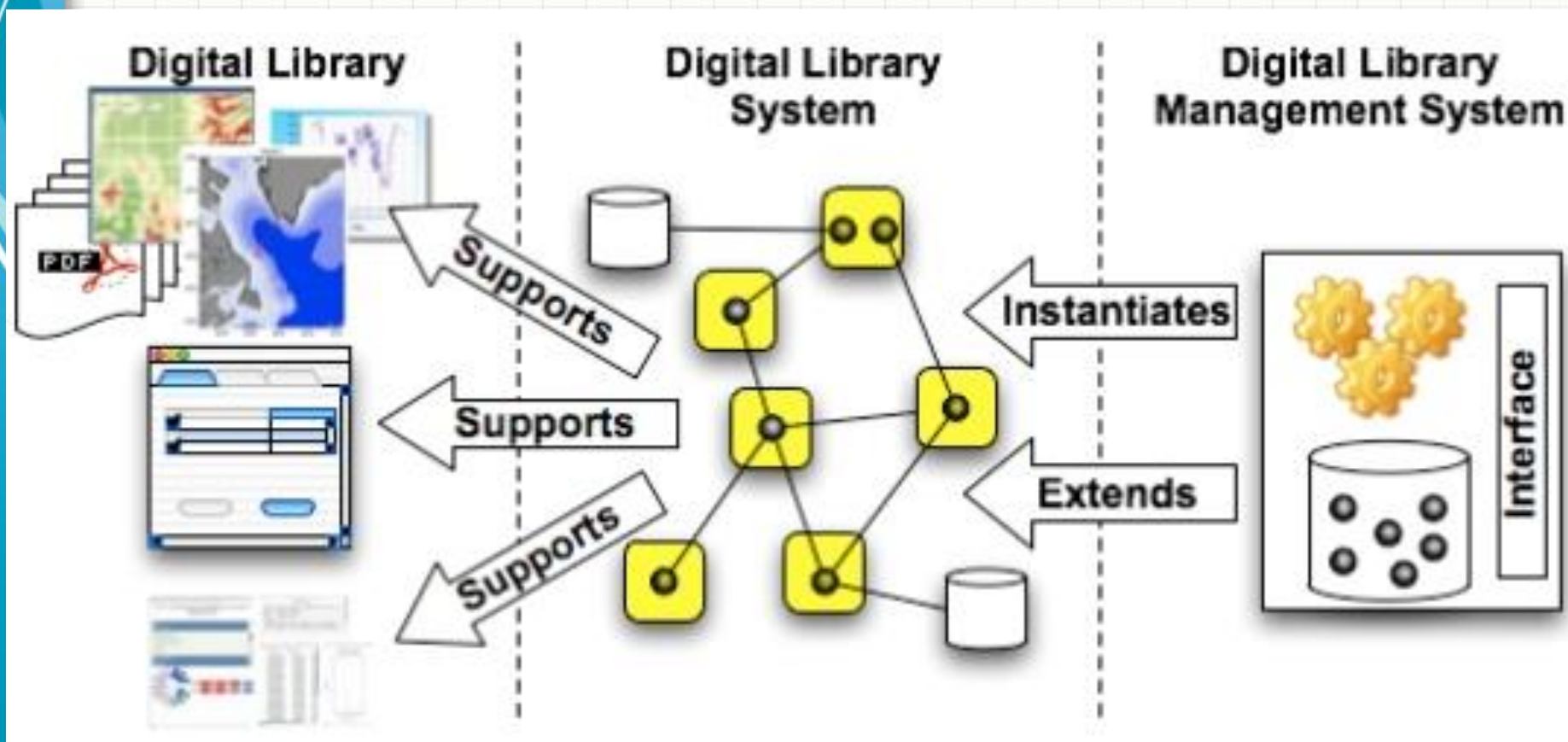
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

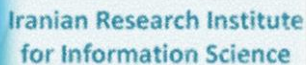
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science

and Technology

مدل دلوس (DELOS)





چارچوب ۵اس

- براساس این مدل، کتابخانه‌های دیجیتال سیستم‌های پیچیده‌ای هستند که ([Fox, Gonçalves, and Shen 2012](#)):

- به تامین نیازهای اطلاعاتی کاربران کمک می‌کنند (جوامع)؛
- خدمات اطلاعاتی را فراهم می‌آورند (سناریوها)؛
- اطلاعات را به شیوه‌های مفیدی عرضه می‌کنند (فضاها)؛
- اطلاعات را به روشهای مفیدی سازماندهی می‌کنند (ساختارها)؛
- اطلاعات را به کاربران منتقل می‌کنند (جریان‌ها).



چارچوب ۵اس

- شیء دیجیتال : "از نظر رسمی، شیء دیجیتال نوعی از داده است که دارای دو عنصر داده و فراداده‌ی کلیدی باشد" (Kahn and Wilensky 2006).
- فراداده : داده‌هایی که به توصیف داده‌های دیگر می‌پردازند و به عبارت دیگر داده‌هایی درباره داده‌هاست. در تصویر یک دستگیره نماینده فراداده محسوب می‌شود.

چارچوب ۱۵ اس

- مجموعه‌ها: این مفهوم دربردارنده‌ی دو مفهوم دیگر اشیاء دیجیتال و متخصصین مجموعه‌سازی است. بی تردید وجود فقط یک شیء دیجیتال در کتابخانه خیلی معنی دار نیست، بنابراین، مجموعه‌ها از تعدادی شیء‌های دیجیتال تشکیل میشوند
- فهرست‌ها: فهرست‌ها دارای رکوردهای فراداده‌ها هستند که خود به یک شیء دیجیتال متصل می‌شود. در اینجا هم، مفهوم متخصص سازماندهی اطلاعات در فهرست‌ها نهان است.

چارچوب ۵اس



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science

and Technology

- مخزن : دارای معانی زیاد و بسیار متفاوت است. مقصود از مخزن در اینجا "یک سیستم ذخیره سازی دارای دسترسی به شبکه است که در آن اشیاء دیجیتال برای دسترسی یا بازیابی بعدی نگهداری میشوند".
- آرشیو : به جهاتی مترادف مخزن است با این تفاوت که در آرشیو تاکید بیشتر بر حفاظت و نگهداری از منابع است حال آنکه در مخزن تمرکز کار بر دسترسی پذیری است.
- خدمات : همچون کتابخانه ها که نهادهایی خدمت گرا هستند انتظار میرود که کتابخانه های دیجیتال خدمات موثری را به صورت مبتنی بر وب ارائه دهند.
- یکپارچگی : چند خدمت می توانند به صورت یکپارچه در آیند به گونه ای که به صورت یک کل واحد عمل کنند.



وزارت علوم، تحقیقات و فناوری

پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران

Iranian Research Institute
for Information Science

and Technology

تحلیل مدل‌های چستی کتابخانه دیجیتالی از منظر مفاهیم سیستم، سازمان و نهاد؛

- کتابخانه دیجیتالی به عنوان سیستم
- کتابخانه دیجیتالی به عنوان سازمان
- کتابخانه دیجیتالی به عنوان نهاد

شب تار یک ویم موج و کردابی چنین هائل

کجا دانند حال ما سبکباران ساحل ها